

Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar bilan bog`liq muomalalar auditi, o`tkazdirish ketma ketligi.

Ergashev Olloyor Furqat o`g`li

Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali assistenti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar bilan bog`liq muomalalar auditi hamda audit o`tkazdirish ketma ketligi bo`yicha fikr va mulohazalar bayon etilgan.*

***Kalit so`zlar.** Investitsiya, aksiyalar, obligatsiyalar, daromad*

Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar bilan bog`liq muomalalar auditi buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotning ishonchliligini baholashda muhim ahamiyatga ega. Bu audit jarayoni uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalarning moliyaviy holatini, investitsiyalarning hisob-kitoblari to`g`ri amalga oshirilganligini va ulardan olingan foydani taqsimlashda adolatlilikni ta'minlash uchun amalga oshiriladi. Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar, asosan, 1 yildan ortiq muddatga investitsiyalangan mablag`larni o`z ichiga oladi. Bunga aksiyalar, obligatsiyalar, ko`chmas mulk, boshqaruvda qatnashish huquqini beruvchi investitsiyalar va boshqa uzoq muddatli aktivlar kiradi. Ularning auditi esa bu investitsiyalarni kompaniyaning aktivlari sifatida to`g`ri hisobga olinganligini, moliyaviy hisobotlarda aks ettirilganligini va olingan daromadlarning to`g`ri taqsimlanganligini tekshirishdir.

Auditning asosiy maqsadlari

- Investitsiyalarning to`g`ri hisobga olinganligi va aks ettirilganligi.
- Investitsiyalarning real qiymatiga mos kelishini tasdiqlash.
- Potensial tavakkalchiliklarni aniqlash va baholash.

-Moliyaviy natijalarning ishonchliligini oshirish.

Investitsiyalarning auditi ularning turiga qarab o'zgartiriladi. Umumiy investitsiyalar turlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Aksiyalar va boshqa ulushlar: Investor kompaniyaning boshqaruviga qatnashish yoki dividend olish huquqiga ega bo'ladi.
- Obligatsiyalar va qimmatli qog'ozlar: Investitsiya rentabelligi, ya'ni foiz yoki kupon ko'rinishida foyda beradi.
- Ko'chmas mulk: Turar joy yoki tijorat ko'chmas mulki ko'rinishida, ijaraga berish yoki sotib yuborish maqsadida kiritiladi.

Har bir tur uchun alohida tekshiruv talab qilinadi, chunki ularning hisobga olinishi va qiymat o'zgarishi me'yorlari bir-biridan farqlanadi.

Auditning asosiy qismi buxgalteriya hisobotlari va amaldagi moliyaviy siyosatni sinchkovlik bilan ko'rib chiqishdir. Bunda quyidagi elementlarga e'tibor qaratiladi:

-Investitsiyalar hisobga olingan dastlabki qiymati ularning sotib olish qiymati yoki amaldagi bozor qiymati asosida belgilanishi kerak. Auditorlar ushbu qiymatlarni tasdiqlash uchun hujjatlarni tekshiradilar va bozor qiymatiga mos kelishini aniqlaydilar.

-Uzoq muddatli aktivlar vaqt o'tishi bilan qayta baholanadi yoki amortizatsiyaga uchraydi. Audit jarayonida qayta baholash amaliyotining moliyaviy hisobotlarga to'g'ri va o'z vaqtida aks ettirilishi muhim. Bunda qayta baholash vaqtida joriy bozor narxlari va boshqa o'zgaruvchilar hisobga olinadi.

-Investitsiyalardan olingan daromad, ya'ni dividendlar yoki foizlar, to'g'ri taqsimlanishi kerak. Bu daromadlar moliyaviy hisobotlarda belgilangan qoidalarga

ko'ra taqsimlanganligi va moliyaviy holatni to'g'ri aks ettirishini tekshirish auditorning vazifasidir.

Audit jarayonida quyidagi hujjatlar tekshiriladi va ularning mavjudligi tasdiqlanadi:

- Investitsiya shartnomalari.
- Qimmatli qog'ozlar va ko'chmas mulk sotib olish bo'yicha hujjatlar.
- Dividend yoki foizlar to'lanishi haqida tasdiqlovchi hujjatlar.
- Qayta baholash dalolatnomalari.

Ushbu hujjatlar investitsiyalarning qonuniy ekanligi, moliyaviy holati va kompaniya uchun qimmatligini tasdiqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Auditorlar tekshirish yakunida quyidagi yo'nalishlarda xulosa chiqaradilar:

- Ijobiy auditorlik xulosasi: Agar barcha moliyaviy hisobotlar to'g'ri va qonuniy ravishda yuritilgan bo'lsa.
- Shartli auditorlik xulosasi: Ba'zi kamchiliklar mavjud bo'lsa, lekin ular umumiy moliyaviy holatga sezilarli ta'sir etmasa.
- Salbiy auditorlik xulosasi: Jiddiy kamchiliklar aniqlansa va bu investitsiyalarning ishonchliligi yoki moliyaviy hisobotning aniqligiga salbiy ta'sir etadigan holatlar bo'lsa.

Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar bilan bog'liq muomalalar auditini kompaniyaning moliyaviy barqarorligi va faoliyati haqida to'liq tasavvur berish, moliyaviy hisobotlarning aniqligini ta'minlash va investitsiyalarning to'g'ri boshqarilishini kuzatish uchun zarur. Ushbu jarayon moliyaviy boshqaruvni yaxshilash va sarmoyalarning qiymatini oshirishga yordam beradi. Auditorlar kompaniyaga tavsiya va maslahatlar bilan yordam berishi, investitsiyalarning xavfsizligi va daromadlilikini ta'minlashi mumkin. Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar auditini

o'tkazish jarayoni kompaniyaning moliyaviy holati, aktivlari va moliyaviy hisobotlarining to'g'ri aks ettirilganligini tekshirishni o'z ichiga oladi. Bu audit jarayoni uzoq muddatli investitsiyalarning hisobotlarda qanday aks ettirilganligini va ularning real qiymatini baholashni nazarda tutadi.

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro'yxati

1. **Boymurodov Q., Yo'ldoshev M. va boshqalar.** (2015). *Buxgalteriya hisobi va audit*. Toshkent: Iqtisodiyot.
2. **ISA (International Standards on Auditing).** *Xalqaro audit standartlari*. IFAC (International Federation of Accountants).
3. **Messier, W. F., Glover, S. M., & Prawitt, D. F.** (2016). *Auditing & Assurance Services: A Systematic Approach*. McGraw-Hill Education.
4. **Mogilov O., Egamberdiev R. va boshqalar.** (2018). *Moliyaviy audit*. Toshkent: Iqtisodiyot.
5. **Miller-Nobles, T. L., Mattison, B. L., & Matsumura, E. M.** (2017). *Hornsgren's Financial & Managerial Accounting*. Pearson Education.